

Mit tegyük aszály idején?

Az aszály nagy hőséggel párosuló hosszan tartó csapadékhiány. Közvetlenül elsősorban a mezőgazdaságot sújtja, a gazdaság minden más területén is érezteti hatását. Magyarország területének körülbelül 90%-a aszályal veszélyeztetett. Aszálymentesnek csupán az ország nyugati, délnyugati része tekinthető. A legsúlyosabb aszályok természeti adottságainknak és földrajzi elhelyezkedésünknek megfelelően az Alföldön, főleg annak középső részén alakulnak ki.

Az aszály kialakulása

Az aszály a meteorológiai elemekhez hasonlóan véletlenszerű jelenség, földrajzi kiterjedése szintúgy, súlyosságát is nehéz előre jelezni. Az aszály alapvető oka az, hogy huzamos időn keresztül nem hullik elegendő csapadék. A szárazságot a globális légáramlás sajátosságai vagy emberi beavatkozások is okozhatják. A gátak és az öntözőrendszerek megzavarhatják a folyók és tavak vizeinek természetes körforgását, és előfordulhat, hogy nem jut elég pára a levegőbe ahhoz, hogy kialakuljanak az esőfelhők. A szárazságot erősítő további tényezők: a magas hőmérséklet, az alacsony páratartalom és az erős szél. Aszály idején a növényzet kipusztul, nem lehet aratni, és ez súlyosan érinti a környék állatvilágát és embereket is. Mire végül mégis megjön az eső, addigra a talajt az ásványi sók már esetleg tönkretették, illetve kellő tápanyag hiányában a termés nagyon gyenge lesz. A talaj eróziója is hosszan tartó problémákat okozhat, ezért fontos, hogy az aszályos vidékeken jó öntözőrendszerek épüljenek. A súlyos aszály súlyos éhínséget okozhat, és ezek, sőt milliók életét ölthetja ki. Aszály idején megnő a homokviharak és az erdőtüzek veszélye is.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy hazánkban 10 évből átlagosan 4 évben káros vízhiánnyal kell számolni. 1976-1985 között például 3, míg 1986-1995 között 7 aszályos esztendő fordult elő. Ezek a számok kis azt támasztják alá, hogy fel kell készülni a vízhiányos időszakokban bekövetkező károk - aszálykárok - kivédésére, megelőzésére.

Az aszálykárok elhárítása érdekében az állam legfőbb feladata a nagytérségek közötti vízátvizetést biztosító rendszerek létesítése, üzemeltetése, továbbá a tulajdonában lévő műveken a vízvisszatartás, a vízkészletek megőrzésének megteremtése. E tevékenység eredményeként mind a települési vízgazdálkodás, a rekreáció, az ipari és mezőgazdasági termelés, mind az ökológia vízbeszerzési lehetőségei a szárazság idején is megteremthetők.

A mezőgazdaságban bekövetkező növényi károsodás ellen a területen gazdálkodók meliorációval, öntözéssel, az öntözéses gazdálkodás bevezetésével tudnak eredményesen védekezni. Az öntözésre való felkészülést nagymértékben segíti az 1990-es évek elején kidolgozott aszály-előrejelzés, amit az Országos Vízügyi Főigazgatóság az Alsó-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatósággal együtt készít és tesz közzé az FVM és az MTI útján.

A kialakult aszály mértéke az ún. "aszályossági index"-szel jellemezhető, amely mérőszám a mezőgazdasági évet egyetlen számértékkel jellemzi a párolgási és csapadékviszonyok, valamint az a növények időben változó vízigénye alapján.

Értéke országos átlagban:

- mérsékelt aszály idején 5-6,
- közepes aszály esetén 6-7,
- súlyos aszály esetén 7-8,
- rendkívül súlyos aszály esetén meghaladja a 8-at.
- *, **

Az aszály elleni védekezés

A káros vízhiányok kivédése érdekében egyaránt biztosítani kell a térségek közötti vízátviteli lehetőséget, valamint az ésszerű vízvisszatartást. Ez különböző létesítményekkel valósítható meg, pl. vízátviteli csatornák, tározók, vízlépcsők, vízvisszatartó és vízkormányzó műtárgyak építésével és üzemeltetésével. Az ily módon vízfolyásokban, csatornában, tározókban biztosított vízkészletekből a vízkivétel helyétől különböző módszerekkel lehet eljuttatni az öntöző vizet a növényzethez.

A melioráció az aszálykárok kivédésének egyik leghatékonyabb eszköze. Komplex tevékenység, amellyel a talajok termőképességének megóvása, illetve javítása biztosítható. Alapjaiban egyrészt agronómiai és agrotechnikai, másrészt műszaki tevékenységet tartalmaz. A talajok termékenységének kulcsa a talajok vízgazdálkodásában rejlik. Ehhez megfelelő agrotechnikával - mélyszántással, mélylazítással - kell biztosítani a talaj vízbefogadó képességét. Ezzel az egyszerű agrotechnikai elemmel a területre hullott csapadék helyben tartása, a növényzet számára optimális időben való felhasználása biztosítható. Alkalmazásával egyrészt csökken a belvízvesztés, mert a felesleges víz nem áll meg a talaj felszínén, hanem beszívárog, másrészt aszályos időben csökkenti a vízhiányt, okozta károkat. A rendszeresen mélylazított és őszi mélyszántott területeken hirtelen tavaszi hóolvadáskor sem találunk felszíni vízborítást, mivel a talajszelvény a vizet befogadja, mintegy elraktározza a vegetációs időre a növény számára. A műszaki létesítmények, beavatkozások körében ismerni kell a vízháztartás-szabályozás eszközeit. Ezek alkalmasak a káros vizek elvezetésére, a felesleges vizek visszatartására és a megfelelő időben történő felhasználás biztosítására. Kiépítésük szerint lehetnek felszíni létesítmények (csatornák, árkok, vízkormányzó műtárgyak) és felszín alattiak (talajcsőhálózatok). Az öntözés is a leghatékonyabban a komplex melioráció részeként valósítható meg.

**Az utóbbi tíz évben ilyen rendkívüli év volt 1990, 1992, 1993, 1994, 2000, 2001. Meg kell említeni a 2002-es dunai árvízzel egy időben fellépő, az Alföldet és a Rába térségét érintő rendkívül vízhiányos időszakot is.*

***A 19. század legnagyobb aszálya nálunk 1863-ban volt, amikor is az Alföld legnagyobb részében nemcsak hogy termés nem volt, hanem sok gazdasági állat, melyeket a Felvidékre, Erdélybe vagy a Dunántúlra nem tudtak az éhhalál elől elhajtani, elpusztult, sőt az emberek között is éhínség uralkodott. Sok évig tartott, míg az aszály által okozott veszteség ismét pótolhatóvá vált.*

